

i choć śledztwo wykazało niewinność Bronisława, skazano go jednak za „podejrzane znajomości” na lat 15 do ciężkich robót a Józefa Piłsudskiego, jako brata skazańca, już zupełnie bez winy, wschodnim obyczajem, wywieziono na lat 5 na Syberję na wygnanie.

Na Syberji stykał się Józef Piłsudski ze wszystkimi sferami społeczeństwa rosyjskiego i poznał dobrze duszę rosyjską, poznał naród cały od ministra do żebraka.

Tam przekonał się ostatecznie, że leży nieprzebyta przepaść nie tylko między strukturą społeczeństwa polskiego i rosyjskiego, lecz i między polską i rosyjską psychiką.

Po powrocie do kraju zajął się z tym większą gorliwością planami dążącymi do zerwania łączności Polski z Rosją: do zrzucenia rosyjskiego jarzma.

Owczesne społeczeństwo polskie całe jeszcze pogrążone było w leczeniu tych ran materialnych, jakie zadało mu powstanie 63 roku. Jedynie robotnicy już zaczęli się politycznie organizować pod wpływem idei socjalistycznych płynących z zachodu. Ale ruch tam był początkowo kosmopolityczny. Dopiero grono ludzi, wśród których do najwybitniejszych należał Józef Piłsudski oraz obecny minister spraw Wewnętrznych Edmund Wejciechowski - wniosło do socjalizmu polskiego narodowy polityczny element. „Żadne reformy niemożliwe są dla narodu w niewoli, żadne poważne polepszenie warunków bytu ludzkiego niedostępne są pod jarzmem. Trzeba przedtem wypędzić najeźdźców, aby zostać gospodarzem na swojej ziemi!”

Dla głoszenia tych haseł zakłada Józef Piłsudski tajne piśmo „Robotnik” którego małą ręką drukarenką kryje początkowo w lasach litewskich a następnie w wielkim fabrycznym mieście Łodzi. Sam jest redaktorem, sam następnie pismo rozwiezi po kraju i rozrzuci, co wszystko związane było z wielkim niebezpieczeństwem, wymagało wielkiej odwagi, zimnej krwi i zręczności, gdyż żandarmi i szpiegcy carscy, starali się wszelką cenę wykreć drukarnię śmiałego, ognistego piśma. W piśmie tym uczył Piłsudski polskich robotników obronić swoich interesów i wykazywać im nieustannie, że ~~nie~~ nie obronią ich najeźdźcy, dopóki nie będą mieli własnego rządu, własnego sejmu, na które będą mogli wpływać. Robotnicy wlot zrozumieli to i stworzyli potężną Polską Partję socjalistyczną, która nie miała rolę odegrała w walce o niepodległość Polski.

Po paru latach takiej pracy, tańczej bezdomnej, ciągłego utrzymywania się po nędrach i w ostępach, częste o głędzie i chłodzie - Józef

Piłsudski, dostał się nieszczęśliwie w ręce żandarmów resyjskich. Osadzone go w Cytadeli Warszawskiej w skł⁴anym X pawilonie i miano skazać na wieczne zamknięcie w Szl⁵sellburgu⁴. Uszedł zagłady u⁴ prowadzony z więziennego domu zdrowia petersburskiego przez młodego lekarza socjalistę, ^{który} umiślnie przyjął tam^m miejsce ordynatera, aby wybawić przywódcę ruchu robotniczego - niepodległościowego. Dektór ten jest obecnie profesorem^m Uniwersytetu Warszawskiego.

Krótko wypeczgwiał Józef Piłsudski, po znękanu więziennem. Rychko znówu staje naczele rządu robotniczego, ale uważa iż od papierowych protestów i agitacji, należy przejść powoli do czynów. Przyucza robotników do wielkich manifestacji, na których zawsze prawie dochodzi do starć zbrojnych z policją i kozakami. Gdy wybuchła wojna japońsko-resyjska Piłsudski jedzie do Japonji i proponuje mikado zorganizowanie powstania polskiego na tyłach armjiⁿ resyjskiej: Prosi o broń i pomoc. Rząd japoński nie odważ^a się tego uczynić.

Piłsudski wraca, przekonany ostatecznie, że odrodzenie naroduⁱ jego niepodległość musi^{by} zdobyta własnymi siłami^t narodu. Od⁵ąd te się staje jego dewizą i niezmerdowanie w tym pracuje duchu. W rewelucji w 1905⁴ roku peczyzna młodzi polska ścierać się zbrojną ręką i nie tylko z policją ale już i wojskiem resyjskiem wykazuje, że można je rozbijać i demoralizować wyższością odwagi i poświęcenia wbrew przewadze siły^c uzbrojenia. Urządza napady na rządowe kasy resyjskie, gdzie zgromadzone i ściąg^{ant} z ludności polskiej podatki, na pociągi eskortowane przez wojsko, wieżące do Petersburga kupy poberów ściąg^{ant} z Polski. Imię jego budzi przerażenie wśród wrogów a miłość i cześć wśród towarzyszy broni. Rychko upadek rewelucji nie pozwolił tym próbom przekształcić się w powstanie narodowe. Przekonał wszakże Polaków, że walczyć z Moskalami można ~~z pewnym~~ ^{z pewnym} powodzeniem, napełnił stuchą upadku już w wiekowej niewoli serca patrio-
tów.

Przewidując rychłą wojnę wszechswiatową, reorganizuj^{ca} Piłsudski, swe zaprawione już w bojach oddziały na między wojskowych organizacji. Zakłada Związek Strzelecki zachęca młodzi⁴, ~~robotników~~ ^{otaczających} ~~związki~~ ^{de} studjów nad wojskowością, sam uczy się, bada, pracuje nad teorią wojskowości.

Potężna jego myśl wyszukuje nowe drogi i nowe społeczne formy. Po-
ywa za sobą i prowadzi młodzi⁴, lud, robotników. Otaczają go już wtedy zwartem kołem dzisiejsi współpracownicy państwowi: generał Sosnkowski,

" reductą Piłsudskiego . " W ważnych bitwach Piłsudski osobiście dowodził i bywał stale na czołowych pozycjach. Pod Laskami został kontuzjowany w głowę odłamkiem szrapnela. Umiał zawsze wnieść w szeregi spokojny entuzjazm i hart. Oddziały jego ~~Wzadke~~ przekraczały wtedy 6 do 8000 ludzi: ale służyły szeroko z niezłomnego, zuchwałego męstwa

" Resja jest największym naszym wrogiem, Resja posiada dwie-trzecie naszej Ojczyzny. Resja panuje nad Białorusią, Litwą Ukrainą, gdzie leży klucz naszej niezawisłości ekonomicznej . Bez obalenia Rosji niemożliwe jest odrodzenie Polski - mówił na długo jeszcze przed wojną światową Piłsudski. To też w czasie wojny wszystkie wysiłki skierował przeciw Rosji. Ale kiedy wojska rosyjskie zostały odrzucone za Styr, kiedy ziemie polskie oczyszczone zostały od rządów rosyjskich, kiedy po złamaniu ostatniej ofensywy Brusilowa widocznie się stało, że Rosja nie zwycięży w tej wojnie, że jest osłabiona wewnątrz i chyli się ku upadkowi, Piłsudski zaczął z wolna zwracać front swej działalności przeciw Niemcom i Austrii. Już w październiku w 1914 roku dla podtrzymania swej niezależnej polityki wobec władz okupacyjnych oraz w przewidywaniu przyszłej z nimi walki, zawiązał Piłsudski tajne stowarzyszenie z oficerów i podoficerów. Nazywało się ono "Polska Organizacja Wojskowa" sformowana w następstwie P. O. W. Rozesłał emisariuszy po całym kraju i z wolna pokrył go siecią tajnych niepodległościowych przeważnie chłopskich i robotniczych organizacji, której ster i nici trzymał wyłącznie w swym ręku. Za pomocą tej organizacji niezmiernie sprężystej i duszą i ciałem oddanej swemu wodzowi, Piłsudski skutecznie paraliżował wszelkie usiłowania Niemców i Austriaków utrwalenia swej władzy i wzmocnienia swych wpływów w obu okupowanych częściach Polskich. Jednocześnie zrezygnował z rywalizacji i zazdrości wzajemnej obu państw, osłabiając jednych przez *drugich*

Jednocześnie zrzęcznie korzystał z rywalizacji i zazdrości wzajemnej obu Państw, osłabiając jednych przez drugich. W ten sposób sparaliżował pobór ~~szkoleniowych~~ rekruta ochotniczy i przymusowy proponowany parę razy to przez Austryję, to przez Niemcy. Wreszcie, kiedy upadek Rosji był już zupełnie widoczny a z raportów P.O.W. działających w Rosji i na Ukrainie, można było wnioskować o szybkiej zbliżającej się rewolucji, podał się do dymisji ~~z~~ dowództwa legionów i w ten sposób rozbił je i wywołał taki ferment w całym kraju, że dla jego uśmierzenia władze okupacyjne zdecydowały się ogłosić 5 listopada 1916 r. słynny Manifest o utworzeniu niezawisłego Państwa Polskiego. Powstała tymczasowa Rada Stanu, do której powołany został Józef Piłsudski w charakterze Ministra Wojny, Na tem stanowisku ~~przewodził~~ dalej politykę niepedagogiczną i wstrzymywał rozwój jawnego wojska, które całkowicie uzależnili od siebie Niemcy, a notemiast wspomagał P.O.W. która deszza niebywałego rezreštu i wpływu. Przez jej organizację działającą poza frontem Rosyjskim próbował Piłsudski wejść w porozumienie z Państwami Entanty, lecz te wierzyły jeszcze w Rosję. Dopiero rewolucja zmieniła całkiem stosunki, w Rosji zaczęło się również tworzyć wojsko polskie, które okrzyknęło Piłsudskiego swym wodzem duchowym. W tym czasie Niemcy i Austryja zażądali od pozostających pod ich władzą dawnych legionów przysięgi na wierność i posłuszeństwo. Większość w znacznej swej części odmówiło przysięgi na rozkaz Piłsudskiego i poszło do niemieckich więzień. Wojsko nie chciało oddać broni dobrowolnie, tajna Polska Organizacja Wojskowa burzyła się, ale Piłsudski im odpowiedział: „nie jesteśmy jeszcze gotowi, położenie ogólnie nie dojrzało, Niemcy postąpią z nami jak z Belgją. Poleje się krew i zniszczy kraj na daremno. Idźcie w niewolę za Ojczyznę, jak szliście za nią na śmierć. Ja pójdę z wami, kiedy będzie trzeba!” Rozumiał, iż okrutne prześladowanie legionów, zasłużonych żołnierzy polskich położą nieprzebytą tamę wpływem niemieckim i austryjskim, które po rewolucji rosyjskiej zaczęły się szerzyć w polskim znużanym wojną społeczeństwie z zastraszającą szybkością. Wyrachowanie jego okazało się słusznym: niemiecka niewola żołnierza polskiego stała się kolebką zupełnej wolności Narodu! Swego aresztowania Piłsudski oczekiwał z dnia na dzień i wydawał odpowiednie rozkazy i wyjaśnienia najbliższym swoim pomocnikom oraz dowódcem P.O.W. - Przedewszystkiem zalecał spokój: - „Niech się cieszą pozornym zwycięstwem!” Z instrukcji tych wynikało, że należy działalność swą przenieść na krew Austrii i uderzyć na nią całą siłą, gdyż Austryja jako słabsza, mniej jednolita ulegnie łatwiej a upadkiem swym pociągnie w

przepaść Niemcy. Wobec tego legionieści poddani austrijczy wstępowali do austrijackiego wojska i tam zawiązywali tajne stowarzyszenia, szerzyli niezadowolenie i dezorganizację. Rozkazał Piłsudski P.O.W. organizować się spokojnie dalej i szykować tajemnie do zbrojnego operu, gdy nadejdzie czas i potrzeba. Rozkazał nawiązać dyplomatyczne oraz wojskowe stosunki z państwami Ententy. Po jego aresztowaniu i osadzeniu go w twierdzy Magdeburga wraz z pułkownikiem Sosakowskim nastąpił pogrom polskiej Organizacji Wojskowej przez władze okupacyjne, lecz wprawni w konspiracji Polacy umieli uchronić jądro Organizacji od zniszczenia, przenieśli je do Austrii i rozpoczęli usilną robotę według otrzymanych wykazówek. Do Rosji wyjechali wybitni politycy i wojskowi, w ich liczbie generał Rydz-Smigły, naczelnik P.O.W. w zastępstwie Piłsudskiego, obecnie dowódca Armji Północnej, jeden z najzdolniejszych polskich generałów bojowych. W Moskwie doszło do porozumienia z przedstawicielami Francji Anglii i Ameryki. P.O.W. zaczęła na Ukrainie działać na tyłach armji niemieckiej, wysadzać mosty, burzyć koleje, napadać na posterunki wojskowe. Jednocześnie w armji austrijskiej na froncie włoskim oraz w głębi państwa na tyłach pod wpływem legionistów polskich zaczęły się tworzyć tak zwane "Zielone pułki" - które wypowiedziały posłuszeństwo swemu dowództwu i, kryjąc się po lasach czekały sposobnej chwili do przewrotu w państwie. Chwilę taką stworzyło przekłamanie frontu bałkańskiego przez wojska Ententy i wycofania się z wojny Bułgarji. Austryja zaczęła się rozpadać z szaloną szybkością. 31 października P.O.W. wraz z dawnymi legionistami rozbili wojska austrijskie w Galicji i Śląku na Szlązku Cieszyńskim, opanowali twierdze, zabrali składy wojskowe, co dało podstawę do tworzenia armji Polskiej. W pierwszych dniach listopada to samo uczyniła P.O.W. w Lublinie oraz innych miastach i okolicach zajętych przez Austriaków. 6 listopada 1918 roku powstaje w Lublinie pierwszy Rząd Niepodległej Republiki Ludowej. Wysłał on natychmiast dwóch swych członków do Warszawy, aby zarządzili rozbrojenie niemieckich załóg i poddanie się stolicy pod rozkazy polskiego rządu niepodległego. Wysłańscy zastają już w Warszawie Piłsudskiego, którego zrewolucjonizowany lud niemiecki uwolnił z więzienia. Przesiedział w nim Piłsudski z zgorą rek. Rząd Lubelski poddaje się pod rozkazy swego duchowego wodza, oddaje mu również swoją władzę stworzoną przez Niemców i bezsilna wobec nich Rada Regencyjna. P.O.W. dokonuje szybkiego rozbrojenia niemieckich załóg na całym terenie polskim. ~~Młakuzkaxnia~~ Nie obeszło się bez walk,

MS
AR
No
PIŁSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

PIŁSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES

na liczn warszawy grzmiały karabiny maszynowe i broń ręczna. Ale Piłsudski mu udaje się przekonać niemieckie rady żołnierskie, że lepiej zrobią wycofując się z Łódzki spokojnie z Polski niż podejmując walkę z całą ludnością. W ten sposób scala Piłsudski Ojczyznę do pożogi, mordów, i zniszczenia jakieg^o groziła nawała wracających z Ukrainy 400.000 zbrojnych żołnierzy. Całą tą ogromną masę wojsk udało się Piłsudskiemu przewieźć drogą okrężną kolejami szybko i w zupełnym porządku. Składy amunicji, broni, armatyc^h częściami sprzedali, częściami zestawili Rządowi Polskiemu. Piłsudski pierwszy Rząd Polski stworzył przeważnie z tych, co zorganizowali się już w Rząd w Lublinie. Rząd ten przyskał zaufanie mas włościańskich oraz robotniczych. Maszy te gotowe były czekać na reformy obiecan^e drogą pokojową. W ten sposób Polska uniknęła rozruchów komunistycznych, szerzących się wokoło niej podówczas na wschodzie i zachodzie, jak merze plemieni. Aby uciszyć i złagodzić wewnętrzne waśnie partyjne i wszystkie siły skierować ku budowie Państwa Polskiego oraz ku obronie napadniętych przez Czechów, Ukraińców, Rosjan i Niemców granic, ogłosił powszechną, moralną amnestję wzajemną, rzecz nieznaną dotychczas nigdzie. Sam dał jej przykład, powołuje na swych współpracowników, przecięk na bardzo nieraz wysokie stanowiska wcz^oprajszych swych wrogów, ludzi, którzy przyczynili się do jego uwięzienia, ludzi, co już po przewrocie niepedległościowym czynili zamachy na jego życie i władzę. Pod jego wpływem pierwszy Rząd Polski pod przewodnictwem Jędrzeja Moraczewskiego przeprowadza cały szereg ustaw, zabezpieczających wolność słowa, zebrań, stowarzyszeń, - równość wyznań i oświaty. Tworzy administrację państwową z byłych urzędników austrijackich, pruskich i rosyjskich. Jednocześnie tworzy potężną armję Polską, walcząc bezwytchnienia na wszystkich frontach. Początkowo jako kadre miał Piłsudski do rozperządzenia wszystkiego 10.000 Polskiej Organizacji Wojskowej, 3½ tysiąca wojsk legionowych wycwiczonych przez Niemców, 7.000 pozostałych po Austryjakach Polskich oficerów i szeregowców, tyleż prawie z armji rosyjskiej Dowbera - Musnickiego. Trzeba było to wszystkie zjednoczyć, nauczyć współdziałania, skompletować. Dziś Piłsudski ma r^ęce sięgającą miliona, bitną, w^oslawioną niezwykłymi czynami wojennymi, przenikniętą jednym duchem obywatelskim i patriotycznym, żołnierzy posłusznych i przenikniętych miłością i zaufaniem do swego wodza i twórcy. Dość aby w^osk w chwilach szczególnie trudnych Piłsudski pojawił się na froncie i entuzjazm i ofiarność wojsk łamią wszelkie przeszkody. Mogąc rządzić samowładnie, Józef Piłsudski zwołuje jednak Sejm Ustawodawczy i w jego ręce, jak drugi Washington oddaje swoją władzę.

Sejm jednogłosemnie obiera go Naczelnikiem Państwa . Rezum, praweść, szlachetność
 wspamiętałość, głęboka i bezinteresowna miłość Ojczyzny Piłsudskiego
 pobijają nawet przeciwników / i jego demokratycznej głęboko pomyślanej polityki.
 " Nie pozwolę ukrócić wolności pól mam wpływ i siłę , ale nie dopuszczę jedne-
 cześnie żadnej swawoli ani ^zprawa ani z lewa. - ^mWszak niejednokrotnie . W ste-
 sunkach między naredewych jako wytyczne postawił naredewi polskiemu stare jego
 zasady ze złotego wieku naszego Państwa: " wolny z wolnymi i równy z równymi "
 a więc sprawiedliwość umów , jawność traktatów , praweść metod jako podstawy
 zgodnego postępowania z sąsiadami oraz trwałego pokoju . W tym celu dąży do stworzenia
 Związku Federacji Europejskich. Maże naredy złączone w sejusze wspólnością
 interesów oraz potrzebą obrony tworzą z koleją wielką Związkową Radę , rez-
 trzymającą kwestje sporne Europy a nawet świata. W takim związku naredy słabe
 i niebezpieczne nie będą już majeryzowane przez wielkie mocarstwa. Jako polityk
 realny rozumie Piłsudski, że nie metody dyplomatyczne , ustawy i przepisy
 te rzeczy rozstrzygną , lecz dobry przykład . Więc organizuje pierwszy taki
 związek małych narede z Polską naczelną. Wzywa w odezwie wydanej po wzięciu
 Wilna (Litwinów i Białorusinów) do stworzenia własnego Państwa przy pomocy i w
 porozumieniu z Polską . Przez oddanie Dyneburga Łetyszem pozyskuje sobie dla
 sejuszu Łetwę oraz Estonję , przychylnie usposabia Finlandję, przez pomoc
 naredewościsławnym i niezawisłościowym dążeniem Ukraińców budzi ich wśród nich
 ufność do przyszłego porozumienia z Polską , przyciąga do traktatów Rumunję,
 niegdyś przyłaciózkę stałą Rzeczy pospolitej Polskiej . Można spędzić się ^e ^{te}
 wraz z stworzenia pelske-białorusko-ukraińskie-letewskiego sejuszu, na jego
 obraz i modłę powstanie sejusz północny szwedzko- norwesko- holendersko- duń-
 ski, oraz na południu węgiersko- słoweńsko- jugo- słowiańskim . Złącznik
 z Austrią oraz z Czechami , o ile przeważą obecną swoją zaberezą politykę.
 W ten sposób zbudowane zostaną trwałe podstawy pokoju i rozkwitu cywilizacji
 spokojnego rozwoju wolności i powszechnego dobrobytu i szczęścia w środkowej
 Europie . Za tym przykładem musi pójść świat cały . Wrycerskiej , wspamięta-
 łościwej , sprawiedliwej i dobrej a jednocześnie przewidującej i w postanowieniach
 swych najdroższych nieugiętej postaci Józefa Piłsudskiego wielbi naród pelski
 najlepszą swoją częścią.

W. S I E R O S Z E W S K I.

Warszawa 15 marca.

NACZELNIK DOWÓDZTWA WOJSK POLSKICH

ADJUTANTURA GENERALNA

WARSZAWA

L: Dz 53347, data 5/31 1920 r.

 PILSUDSKI
 INSTITUTE
 ARCHIVES
 New York

 PILSUDSKI
 INSTITUTE
 ARCHIVES
 New York

58

58